

فلسفه مدیریت

دکتر سید محمد میر کمالی

استاد دانشگاه تهران

نشر یسپرون

۱۵۶

سرشناسی	: میرکمالی، سیدمحمد، ۱۳۲۵-
عنوان و نام پدیدآور	: فلسفه مدیریت/ نویسنده سیدمحمد میرکمالی.
مشخصات نشر	: تهران: یسترون، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۳۷۶ص: جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۷۸۱۹-۴۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: این کتاب درباره مبانی فلسفی مدیریت است و پایه‌های ادراک علم مدیریت را فراهم می‌سازد. مکاتب مختلف، مبانی فلسفی دوره‌های مدیریت، مبانی کارکردهای مدیریت و مباحث اساسی مربوط به ضرورت مدیریت و مبانی اخلاقی و ارزشی مدیریت را تحت پوشش قرار می‌دهد.
یادداشت	: عنوان: Management philosophy
یادداشت	: کتابخانه.
موضوع	: مدیریت - فلسفه
رده‌بندی کنگره	: HD ۳۰/۱۹/م ۸ ۱۳۹۲
رده‌بندی دیویی	: ۶۵۸/۰۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۱۳۶۴۶

نام کتاب: فلسفه مدیریت
نویسنده: دکتر سیدمحمد میرکمالی

ناشر: یسترون

تاریخ نشر: ۱۳۹۲

نوبت چاپ: اول

حروف چینی و صفحه‌آرا: نرگس ریاحی

طراح جلد: الهام میرکمالی

چاپ: صنایع چاپ

تیراژ: ۱۵۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۸۱۹-۴۷-۳

آدرس: تهران خیابان لبافی نژاد، بین خیابان فخررازی و خیابان دانشگاه، پلاک ۱۸۶.

تلفن: ۶۶۴۱۵۰۰۲ و ۶۶۹۵۰۴۰۹

WWW.vastoroon.com

vastoroon@yahoo.com

فهرست مطالب

مقدمه ۷

فصل اول: مفهوم فلسفه و کاربردهای آن در علوم و مدیریت ۱۱

فلسفه چیست؟ ۱۳

مفاهیم مختلف فلسفه ۱۸

علم و فلسفه ۲۲

گستره عمل و کاربرد فلسفه ۲۶

کاربرد فلسفه در مدیریت ۴۱

منابع فصل اول ۴۴

فصل دوم: فلسفه علم مدیریت ۴۷

فلسفه و مدیریت ۴۹

جایگاه مدیریت در تقسیم‌بندی علوم ۵۱

تعریف فلسفه مدیریت ۵۶

کارکردهای فلسفه مدیریت ۵۷

مدیر و فلسفه مدیریت ۶۸

منابع فصل دوم ۷۵

فصل سوم: ضرورت و ضروریات سازمان و مدیریت ۷۷

آیا سازمان یک ضرورت است؟ ۷۹

قسمت اول: همه چیز دارای نظم است (قضیه صغری) ۷۹

ضرورت‌های وجودی یک نظام ۸۹

۹۹.....	قسمت دوم: هیچ نظمی بدون علت نیست (قضیه کبری)
۱۰۳.....	منابع فصل سوم
۱۰۵.....	فصل چهارم: هدف‌شناسی
۱۰۷.....	تعریف، ضرورت و اهمیت هدف
۱۱۳.....	عناصر و مؤلفه‌های تشکیل دهنده هدف
۱۳۹.....	فصل پنجم: مکاتب فلسفی در مدیریت
۱۴۵.....	رویکردهای مختلف یادگیری
۱۵۳.....	۱- مکتب ایده‌آلیزم و مدیریت ایده‌آلیستی
۱۵۶.....	مدیریت ایده‌آلیستی
۱۵۹.....	۲- مکتب رئالیزم و مدیریت رئالیستی
۱۶۳.....	مدیریت رئالیستی
۱۶۵.....	۳- مکتب پراگماتیسم و مدیریت پراگماتیستی
۱۶۹.....	مدیریت پراگماتیستی
۱۷۱.....	۴- مکتب اومانیزم و مدیریت اومانستی
۱۷۵.....	مدیریت اومانستی یا انسان‌گرایانه
۱۷۶.....	۵- مکتب اگزیستانسیالیسم و مدیریت اگزیستانسیالیستی
۱۸۰.....	مدیریت اگزیستانسیالیستی
۱۸۱.....	۶- مکتب اسلام و مدیریت اسلامی
۱۸۳.....	مدیریت اسلامی
۱۸۶.....	منابع فصل پنجم

فصل ششم: مبانی فلسفی دوره‌های مدیریت ۱۸۹

مبانی فلسفی دوره مدیریت کلاسیک ۱۹۶

مبانی فلسفی دوره روابط انسانی ۲۰۴

مبانی فلسفی دوره نگرش سیستمی و رفتار سازمانی ۲۱۲

مبانی فلسفی دوره اقتضائی ۲۲۱

مبانی فلسفی دوره قدرت، سیاست و اخلاق ۲۳۱

مبانی فلسفی دوره پست مدرنیسم ۲۴۴

منابع فصل ششم ۲۵۳

فصل هفتم: مبانی فلسفی کارکردهای مدیریت ۲۵۹

فلسفه تصمیم‌گیری ۲۶۱

فلسفه برنامه‌ریزی ۲۷۳

فلسفه سازماندهی و هماهنگی ۲۸۲

فلسفه نظارت و کنترل ۲۸۷

فلسفه ارزشیابی ۲۹۵

منابع فصل هفتم ۳۰۹

فصل هشتم: اخلاق و مسئولیت اجتماعی ۳۱۳

مفاهیم و تعاریف ۳۱۵

مشکلات اخلاقی و مسئولیت اجتماعی و ضرورت توجه به آن ۳۱۹

سیستم‌ها و طبقه‌بندی‌های اخلاق و مسئولیت اجتماعی ۳۲۳

رویکردها، روش‌ها و راه‌حل‌های تقویت رفتار اخلاقی ۳۳۲

رهبری اخلاقی ۳۳۴

۳۳۸	رهبری معنوی
۳۴۰	تعهد سازمانی
۳۴۴	اخلاق حرفه‌ای
۳۵۰	وظایف مدیران در اخلاقی کردن سازمان‌ها
۳۵۵	منابع فصل هشتم
۳۶۱	منابع و مأخذ
۳۶۳	منابع فارسی
۳۶۹	منابع انگلیسی

مقدمه

رشته مدیریت نزدیک به یک قرن به طور رسمی پا به عرصه حیات گذاشته و همواره در این مدت راه پرفراز و نشیبی را طی کرده است. حاصل کار اندیشمندان و صاحب-نظران این علم صدها رویکرد، دیدگاه و نظریه برده که به صورت منابع و آثار مدیریتی انتشار یافته است و دانشجویان و مدیران به عنوان راهنما و دست نامه از آن بهره می-گیرند. در حقیقت، علم مدیریت توانسته است مسیر علمی خود را پیماید و نشان دهد که از ظرفیت‌های قابل قبول علمی برخوردار است. این تحولات در علم مدیریت در نیم قرن اخیر و به ویژه در سه دهه آخر قرن بیستم چشم گیر بوده و با دهه‌های اول قرن قابل مقایسه نیست. دانش مدیریت با تکیه بر تجربیات فراوان و تدوین فرضیه‌ها به یافته‌های علمی زیادی دست یافته است. اکنون، رشته مدیریت می‌تواند ادعا کند در عرصه‌ها و موضوعات مختلف پژوهش‌های زیادی را به انجام رسانیده و نتایج آن را در اختیار مصرف کنندگان، ذی‌نفعان، مدیران و پژوهشگران قرار داده است. این پژوهش‌ها و نتایج آن‌ها طیف وسیعی از انواع روش‌های کمی، کیفی و فراتحلیل را به کار گرفته و نظریه-های فراوانی را در رهبری، انگیزش، قدرت، ساختار، رضایت شغلی، جو، فرهنگ،

مدیریت دانش، تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل، ارزشیابی و پاداش، اثربخشی، کارآیی، بهره‌وری و غیره را ارائه داده است.

اگر چه همه دست‌آوردهای فوق از منظر علمی، امیدبخش و مایه دل‌گرمی است، ولی از دیدگاه تبیین نظام معرفتی و سیستم مدیریت که چیستی، مبانی فکری، حرکت و تحول علم مدیریت را تدوین و تشریح کند و آن را ساختارمند سازد دچار کاستی‌های قابل ملاحظه‌ای است. این خلاءها به عدم توجه به جنبه‌های فلسفی علم مدیریت بر می‌گردد. فلسفه مدیریت یا به عبارت درست‌تر، فلسفه علم مدیریت که به چیستی علم مدیریت و سازمان، ضرورت‌های بنیادین و مبادی این علم می‌پردازد، پایه‌های فهم مدیریت را در یک نظام یک پارچه معرفتی فراهم می‌سازد. اکنون، دانش‌ها و نظریه‌های مدیریتی همانند جزیره‌های متنوع و انبوه پراکنده‌ای هستند که ارتباط مفهومی، منطقی، ساختاری و ضرورت و همبستگی‌های وجودی آن‌ها آن گونه که باید تبیین نشده است.

بدون تردید، درک یک علم بدون توجه به مبانی فلسفی و بینش‌های آن علم غیرممکن است. در سایه این کاستی، ساختار یکدست و یکپارچه معنی‌دار و ارگانیک علم مدیریت حاصل نخواهد شد. به همین دلیل، آموزش‌های فعلی مدیریت دارای مشکل است و پایه‌های فهم مدیریت را فراهم نمی‌سازد. اکثر مدیران و دانشجویان، بدون آن که پایه‌های علم مدیریت را درک کنند، سعی می‌کنند، آخرین نوشته‌ها و آثار مدیریت در موضوعات مختلف را مطالعه کنند که نوعاً سطحی و غیرتحلیلی است و کمک شایانی به معرفت‌شناسی و ارزش‌شناسی این علم نمی‌کند.

مشکل اساسی دیگر معرفت، مسأله بومی سازی، جهانی بودن و جهت‌داری آن است. مجموعه‌ای از نظریه‌های متأخر مدیریت، تأکید بر محیطی و بومی بودن مدیریت دارد. در این نظریه‌ها، همان گونه که پزشک بدون توجه به شرایط محیطی، زندگی، تغذیه و ویژگی‌های فردی بیمار نمی‌تواند هیچ قضاوت و تجویزی برای بهبود و شفای بیمار خود داشته باشد، علم مدیریت نیز نمی‌تواند بدون اتکاء بر شرایط اجتماعی، فرهنگی، بومی و

مختصات یک سیستم اجتماعی، راه حل یا سبک مدیریتی خود را به نفع حل مشکلات ارائه دهد. بر این اساس، چگونه پارادکس جهانی بودن و بومی بودن علم مدیریت حل خواهد شد؟ چه قسمتی از علم مدیریت متضمن جهانی بودن و چه بخش‌هایی در بردارنده بومی بودن مدیریت است؟ چگونه باید از تلفیق این دو مفهوم، ادراک کلی‌تر و دربرگیرنده‌تری را به نفع هر دو استخراج و تبیین کرد؟ بدون تردید، بحث جهت‌داری علم، چه در قالب محبیطی - موقعیتی بودن و چه تحت تأثیر مفاهیم فرهنگی و اجتماعی جایگاه حساسی در مدیریت دارد که باید با کمک فلسفه مدیریت به تبیین و توضیح آن پرداخت و مباحث مرتبط با آن را چون اخلاق، مسئولیت اجتماعی و نظایر آن را در مدیریت مطرح کرد.

رشته مدیریت به عنوان یک علم نیاز شدیدی به بازشناسی پایه‌های فلسفی و فکری این علم دارد و باید روند تحولی فکری در این رشته را تبیین کند تا نوعی تیپ‌شناسی فکری در این رشته پا به عرصه حیات بگذارد و این علم را از غنای اندیشه‌ای بیشتر برخوردار سازد. علم مدیریت باید وضعیت و رابطه خود را در میان و با سایر علوم مشخص سازد و ویژگی‌های این علم را به طور روشن اعلام کند. بدیهی است، در رهگذر این تحول، علم مدیریت هویت خود را به دست می‌آورد و زمینه‌های تولید علم و نظریه‌پردازی در این رشته را فراهم می‌سازد. بدون تردید، در تحت روشنی‌های مکاتب فلسفی مدیریت و تفکرات حاکم بر پارادایم‌های مدیریتی، نظریه‌های فراشناختی و فراتحلیلی در مدیریت از عمق زیادتری برخوردار خواهد شد.

این کتاب، بر پایه اشارات فوق و در سایه ۳۰ سال تجربه، تدریس و تحقیق در درس فلسفه مدیریت شکل گرفته است و کوششی به سوی تحقق فلسفه علم مدیریت می‌باشد. بر این اساس، کتاب از هشت فصل تشکیل یافته است. فصل اول به مفهوم فلسفه و کاربرد آن در علوم و مدیریت اختصاص یافته است. فصل دوم درباره فلسفه علم مدیریت به بحث می‌پردازد. فصل سوم، به عنوان یک بحث پایه، ضرورت و ضروریات

سازمان و مدیریت را مطرح می‌کند. فصل چهارم، هدف‌شناسی را به عنوان یکی از موضوعات مهم فلسفه مدیریت مورد بررسی قرار داده است. فصل پنجم که پر حجم‌ترین فصل کتاب به شمار می‌رود، علاوه بر مکاتب پنجگانه رایج فلسفی مکتب فلسفی اسلامی در مدیریت را نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. فصل ششم، دوره‌های تاریخی مدیریت را از نظر مبانی فکری حاکم بر آن‌ها بررسی کرده است. فصل هفتم کتاب به مبانی فلسفی کارکردهای مدیریت مانند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، سازماندهی و هماهنگی، نظارت و کنترل و ارزشیابی پرداخته است. بالاخره، فصل هشتم کتاب تحت عنوان اخلاق و مسئولیت اجتماعی، پایه‌های اخلاقی و مسئولیتی مدیریت را مطرح کرده است.

این کتاب براساس عقیده نویسنده، سعی بر بکارگیری مفاهیم بومی، ایرانی و اسلامی داشته است و بدون آن که تعصبی در استفاده نکردن از منابع خارجی داشته باشد، از تقلید و الگوبرداری‌های متداول غربی پرهیز نموده است. روی هم رفته، کتاب از نظر فصل‌بندی و محتویات کاملاً مستقل نگارش و تدوین شده و به طور طبیعی مفاهیم فرهنگی، ارزشی و اسلامی در آن بکار گرفته شده است. این کتاب می‌تواند برای آنان که می‌خواهند مدیریت را به طور پایه‌ای و بنیادی درک کنند، منبع مفیدی باشد. در عین حال، دانشجویان مدیریت در سطح کارشناسی ارشد و دکتری و کسانی که در پست‌های مدیریتی سطح بالا و تخصصی قرار دارند می‌توانند از کتاب بهره‌مند گردند. امید است این اثر مورد عنایت و حمایت استادان، دانشجویان و مدیران کشور قرار گیرد و نویسنده را از راهنمایی‌های خود بهره‌مند سازند.

دکتر سیدمحمد میرکمالی - استاد دانشگاه تهران

تابستان ۱۳۹۲